

Tremtiny

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimtieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2018 m. gruodžio 28 d.

Nr. 48 (1310)

Laimingu Naujujų metų!

Brangūs buvę politiniai kaliniai, tremtiniai, Laisvės kovų dalyviai, „Tremtinio“ skaitytojai,

Artėja 2019-ieji. Mūsų organizacijai ir leidžiamam laikraščiu „Tremtiny“ – tai žingsnelis į ketvirtąjį veiklos dešimtmetį! Tai ženklas, kad eina me teisingu keliu, paskatinimas testi pradėtus darbus ir imtis naujų.

Tegu Naujieji metai būna gražūs, šviesūs ir prasmingi. Džiaukimės mus supančiais žmonėmis: artimaisiais, draugais, bendražygiais, bendraminčiais. Būkime sveiki ir energingi, mylimi ir mylantys.

**LPKTS pirmininkas
Gvidas Rutkauskas,**

**LPKTS valdyba ir pirmininkė
Rasa Duobaitė-Bumbulienė,
LPKTS taryba,
„Tremtinio“ redakcija**

Sveikai gyventi, ilgai nesenti

Tai būtų puikus naujametinis palinkėjimas. Tačiau vien linkėti neužtenka, jei pats žmogus nedės pastangų. LPKTS Kauno filialo narius ir svečius paskatinti sveikai gyventi, judeti ir mai-tintis, kaip ir kasmet, ėmësi LPKTS valdybos pirmininkės pavaduotoja Ona Tamšaitienė. Jisurengė seminarą „Sveikai gyventi, ilgai nesenti“, vykdymada projekta „Esame stiprūs, reikalingi ir vie-ningi“ iš Socialinės apsaugos ir darbo minis-terijos priemonės „Remti vyresnio amžiaus žmonėms atstovaujančių nevyriausybiinių organizacijų veiklą“.

Sveikindama susirinkusiuosius LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė sakė, kad mūsų organizacijai svarbi ne tik istorinė at-mintis, jaunimo švietimas ir patriotinis ugdymas, bet ir senorų gyvenimas, kad mūsų žmonės būtų sveiki, stiprūs, da-

lintuši su jaunimu patirtimi.

Kauno jungtinio sveikatos klubo atstovė, biomedicinos mokslų daktarė Kristina Visagurskienė gildeno temą „Kaip ir kodėl turime judeti?“ Aptarė judėjimo reikšmę sveiktai, gerai savi-jautai ir smegenų veiklai. Kartu su seminaro dalyviais ji atliko daugybę fizinių pratimų, iš pažiūros lengvų, pa-prastų, žaismingų, tačiau bandžiusieji pasimankštinti teigė, kad juos atlikti ne taip ir paprasta. Mat pratimai skirti ne tik stiprinti raumenis ar iš-judinti sustingusius sąnarius, bet ir aktyvinti smegenų veiklą, lavinti at-mintį, reakciją, pusiausvyrą – susieti fizinę ir protinę veiklą.

Išklausę pranešimo, pasimankštine seniorai buvo pakvesti pasivašinti sveikuolišku maistu.

„Tremtinio“ inf.

2018-uosius palydint

Monsinjoras Vytautas Grigaravičius

Ekspoziciją pristatė Alvydas Surblys

Reikšmingi, jubiliejiniai metai Lie-tuvai, mininčiai Nepriklausomybės šimtmetį, reikšmingi ir LPKTS, šven-čiančiai įkūrimo 30-metį ir minint Adolfo Ramanausko-Vanago metus. Apie juos ir apie kitus nuveiktus dar-bus kalbėta Advento popietėje, kurią organizavo LPKTS Kauno filialas. Su-sikaupimo, rimties ir apmästymų metas, kai skubame užbaigtis darbus, kai susi-mastome apie savo būtį šioje žemėje – toks yra Advento laikotarpis. Apie pra-smingą laiką, istorines ištakas kalbėjo Kauno Kristaus Prisikėlimo bazilikos monsinjoras Vytautas Grigaravičius.

LPKTS Kauno filialo pirmininkas Vladas Sungaila apžvelgė skyriaus veik-lą, apie Adolfo Ramanausko-Vanago metus savo įžvalgomis ir dokumentine medžiaga pasidalijo Sima Kazarian. Įsi-mintina ir dar viena svarbi programos da-lis – retų spaudinių, dokumentų paroda „Laisvos spaudos kūrėjai ir platintojai“.

LPKTS knygynėlyje parengta uni-kalii paroda iš kultūrologo, XXVII kny-gos mėgėjų draugijos nario Dominiko Akstino kolekcinių rinkinių. Patys slapčiausi dokumentai, pogrindžio leidiniai, partizanų leisti laikrašteliai, žurnalai, išeivijoje spaustintos ir daug kar-tų ranka perrašytos platintos knygos, iš Sibiro lagerių rašyti laiškai, maldak-nygės – visa primenanti lietuvių kovas užlaisvę. Parodą apžvelgė ir apsilankyt-i iki sausio vidurio veiksiančią ekspo-ziciją pakvietė Alvydas Surblys.

Už laisvą Lietuvą kovoje žodžiu, iš lūpu į lūpas perduodami poezijos pos-mus, virtusius dainomis, gyvi ir mena-mi. Jų parašytas dainas, adventines gies-mes atliko Rimanto Vaičekonio vado-vaujamas moterų ansamblis „Žemyna“.

LPKTS Kauno filialas sveikina vi-sus, šiaisiai metais buvusius kartu, ir lin-ki naujų, prasmingų 2019-ųjų!

Dalia POŠKIENĖ

Moterų ansamblis „Žemyna“

Lietuvos himno autoriaus gyvenimo keliu

Minėdami 160-iasias dr. Vinco KUDIRKOS gimimo metines, kviečiame pakeliauti jo gyvenimo keliu, širdimi priglusti prie Lietuvos istorijos ir jos himno kūrėjo dr. Vinco Kudirkos asmenybės

Zapyškis

Kelionės pradžioje stabteliukime Zapyškyje prie pastoliais apstatyto Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios. Su šia bažnyčia yra susijęs dr. Vinco Kudirkos gyvenimo kelio tarpsnis. Palikus Seinų kunigų seminariją dėl neturėjimo pašaukimo būti kunigu, jį ėmėsi globoti čia klebonavęs kunigas Jurgis Kolyta. Suteikdamas jam moralinę ir materialinę paramą kunigas Kolyta Vincuką ragino baigt Marijampolės gimnaziją ir siekti tolimesnio mokslo.

Iš Zapyškio apylinkės yra kilięs „Varpo“ ir „Aušros“ bendradarbis – poetas ir rašytojas Andrius Vištelis-Višteliauskas, pasirašydamas Lietuvio slapyvardžiu. Savo kūriniuose jis žadino tévynės meilę, aukštino lietuvių kalbą, ragindamas ją vartoti ir saugoti. Kaunietis skulptorius Stasys Žirgulis, sukūrės jam paminklą, ant jo užraše paties poeto žodžius: „O brangi lietuviškoji šventa kalba prigimtoji“. Šių žodžių turėtume nepamiršti ir mūsų dienų sūkuringame gyvenime, kada vis labiau bando įsitvirtinti liberalusis kosmopolitizmas, propaguojantis globalistines idėjas, neigiantis tautines bei krikščioniškas vertėbes.

Zapyškio apylinkėse aktyviai veikė 1863 metų sukilėliai, knygnešiai, o sovietinės okupacijos laikotarpiu – Lietuvos partizanai. Savo legendomis garsėja už Zapyškio įsikūrės Altoniškių kaimas. Pasakoja, kad čia gyvenęs žynys Alda, turėjęs dukrą Altonę, kuri mirusi buvo palaidota piliakalnyje. Nuo to esą ir kilięs kaimo pavadinimas. Kita legenda pasakoja apie deivę Altonę, kuri esanti jaunavedžių globėja.

Šakiai

Šakiuose Vincas Kudirka oficialiai pradėjo savo gydytojišką veiklą, aktyviai dalyvaudamas miesto visuomeniniam gyvenimui. Jis čia gyveno penkečius metus – nuo 1890 iki 1895-ųjų. Dr. Vincui Kudirkai prie dirbtinio ežero, kur netoliese buvęs jo namelis, yra pastatytas minėto skulptoriaus Stasio Žirgilio sukurtas paminklas.

Apsilankykime ir Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje, pastatytoje 1940 metais pagal architekto Vytauto Landsbergio-Žemkalnio projektą. Per karą bažnyčia buvo gerokai apgrauta. Jos atstatymu aktyviai rūpinosi čia klebonavęs kunigas Gustaitis. Atstatytą bažnyčią puošia vitražai, įrengti penki altoriai. Ypač moderniai atrodo Didysis altorius, sukurtas 1995 metais Lietuvos nacionalinės premijos laureato skulptoriaus Vytauto Šerlio. Kairės navos šoniniame altoriuje pastatyta dar sovietiniais metais airių tautos dovanai Lietuvai – Švč. Mergelės Marijos statulos kopija. Originalas yra Šiluvoje. Šventoriaus tvoros kryželiai nukalti vienos kalvio J. Urbanavičiaus.

Netoli bažnyčios yra šakiečių mėgiamas J. Lingio parkas. Jame yra kalnelis, vadinas Bučkal-

niu – ant jo augo alyvos, slėpusios įsimylėjusių bučinius...

Miesto gyventojai visada didžiuojasi prieš trejetą metų buvusioje turgaus aikštėje įrengtu karilionu. Tai bene pirmais Lietuvoje karilionas, kurį galima pamatyti, neįlipus į varpinę ar į kurį nors kitą pastatą. Šakiečius tris kartus per dieną turėtų džiuginti 24 varpų skambančios melodijos, gražiai sutariančios su esamo fontano 500 purkštukų skleidžiamomis vandens čiurkšlėmis. Šio statinio autorius – kaunietis architektas Šarūnas Kiaunė, kariliono varpų suderinamumo garsą kuravo kompozitorius Giedrius Kuprevičius.

Iš miesto pastatų kyšo vandens bokštas. Ant jo sovietinės okupacijos metais, parodę didelę drąsą, mokyklas mokinį grupė iškėlė lietuvišką Trispalvę, sudrebinusią ne tik vienos partokratinių čekistų lizdą. Netrukus sekė kerštas: kai kurie mokiniai buvo išmesti iš mokyklos, o kai kurie atsidūrė ir sovietiniuose lageriuose.

Kudirkos Naumiestis

Naumiestį kai kas vadinę jau dingusi miestu. Antrojo pasaulinio karo metu ši vietovė barbariškai naikinta sovietinės kariaunos, nors joje jau nebuvę jokių vokiečių kariuomenės. Ne-paisant gyventojų sumažėjimo, miestas pamažu atsistatė.

Įvažiavus į miestą sustokime prie Prano Sederevičiaus namo. Buvęs jo šeimininkas – tautodailininkas P. Sederevičius, iškeliauvių į Viešpaties namus, jau nuo 1979 metų ilsisi Meištų kalnėlio kapinėse. Tačiau jo sukurtas skulptūrų ansamblis šiai sodybai paliko gyvybės dvišių. Prie pat gatvės stovi JAV buvusio prezidento Džono Kenedžio skulptūrinis biustas, greta jo – Stepono Dariaus ir Stasio Girėno, skulptoriaus Vinco Grybo... Kiek toliau – pasistebės sparnuotas mitologinis žirgas Pegasas, teikiantis talento bei įkvėpimo poezijos kūrėjams. Prie pakeltų žirgo kojų stovi nedidelio ūgio žmogus, tarsi prašantis to stebuklingo poetinio talento. P. Sederevičius aiškindavo, kad tai esąs „Venclovų Antaniukas...“ Netoliese tarp dviejų žirgų galvų – ir paties kūrėjo bareljefinis autoportretas. Dar toliau – Vytauto Didžiojo ir Vinco Kudirkos skulptūriniai portretai.

tai. Juos sovietinė valdžia neleidusi statyti arčiau gatvės. Kitoje namo pusėje į mus žvelgia poetas Pranas Vaičaitis ir paskutinis liaudies skulptoriaus kūrėjus – didžiulis žirgas.

Kudirkos Naumiesčio kapinėse – dr. Vinco Kudirkos amžino poilsio vieta. Priminsime, kad dr. Vincas Kudirka gimė 1858 metų gruodžio 31 dieną Paežeriuose, Vilkaviškio apskrityje, mirė 1899 metų lapkričio 16 dieną Naumiestyje. Jo antkapinis paminklas simbolizuoją lyg vėtrös nulaužtą ąžuolą, bet savo šaknimis įaugusį į žemę. Tos gyvybės nepajėgė sunaikinti jokios rusiškojo imperializmo atmainos. Nulaužto ąžuolo viršūnė puošia kryžius – Vinco Kudirkos vidinio tikėjimo ženklias. 1903 metais rusų valdžia vandališkai kapą išniekino – išskaptavo jame iškaltą „Tautiškos giesmės“ ketureilį. Kapo atnaujinimo darbai prasidėjo su Lietuvos atgimimu: 1989 metais mokytojos Natalijos Manikienės ir Vilniaus zanavykų bendrijos pirminko pavaduotojo Romo Treiderio iniciatyva. Ant kapo buvo uždėta akmeninė plokštė su atkurtais „Tautiškos giesmės“ žodžiais. Paminkle nukapotų žodžių vieta palikta tuščia, kad primintų Rusijos priespaudos metus.

Miesto centre – per Šešupę nutiestas tiltas. Jo simbolinė reikšmė buvo išryškinta garsioje Vinco Kudirkos satyroje „Lietuvos tilto atsiminimai“, kuri gąsdino ir sovietinę partokratiją. Atgimimo metais tiltas buvo atnaujintas, o 1996 metais, minint minėtos satyros sukūrimo 100 metų sukaktį, vietas parapijos klebonas kanauninkas Donatas Jasulaitis jį iškilmingai pašventino.

Kudirkos Naumiestį puošia Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia. Ji pastatyta 1783 metais pagal karmelito architekto J. Vališausko projektą. Baigiantis Antrajam pasauliniam karui, bažnyčios pastatas labai nukentėjo nuo sovietinių lektuvų bombardavimo. Bažnyčia atstatyta visų parapijiečių pastangomis. Šioje bažnyčioje vargoninkavo buvęs miesto burmistras Zigmantas Skirgaila, Vinco Kudirkos paminklo statybos sumanytojas, 1910 metais pozavęs Vytautą skulptoriui Antanui Vivulskiui, kuriant Žalgirio mūšio dalyvių paminklą

Krokuvuje, sukūrės nemažai giesmių, dainų ir lietuviškas Mišias. Pokario metais Zigmantas Skirgaila kurį laiką vargoninkavo Kauno Katedroje, amžinojo poilsio atgulė Petrašiūnų kapinėse.

Centrinėje miesto aikštėje yra pastatytas Vinco Kudirkos paminklas. Jį sukūrė skulptorius Vincas Grybas su pagalbininku Pranu Mikutaičiu, savo meniniais darbais išgražinusiu ir Jurbarke Švč. Trejybės bažnyčią. Paminklas atidengtas 1934 metų birželio 10 dieną, dalyvaujant Lietuvos Respublikos prezidentui Antanui Smetonai. Jį pašventino vyskupas Mečislovas Reiny, buvęs 1925–1926 metais Lietuvos užsienio reikalų ministru, vėliau tapęs Vilniaus vyskupu ir sovietinių lagerių kankiniu. V. Kudirkos paminklas vaizduoja ekspresyvų Kudirką, savo pakelta dešine ranka šaukiantis keltis, kelčius dirbtį Lietuvos labui. Ši raginimą turėtų ir dabar išgirsti kai kurie mūsų Seimo nariai, kuriems labiau rūpi pagardintas liberaliu kosmopolitiniu skiediniu pilnas šaukštasis, materialinė nauda, o ne tautos išlikimo, jos dvasinių vertybų palaikymas. Galime pasidžiaugti, kad per sovietinę okupaciją ir kitas buvusias negandas išliko pats paminklas ir tame iškalti Vinco Kudirkos sukurto Lietuvos himno žodžiai, o kitaime šone – chrestomatinės, giliai prasmę turinčios jo kūrybos eilutės: „Jeigu audra ištikus verstų stulpą vieną iš tų, kurie prilaiko jūsų namo sieną, – namas negrius, iš baimės jūs neišlakstykit, tik vieton ano stulpo tą pačią dieną tuo kitą statykite.“

Su šio paminklo atidengimu miestas tarsi atvertė savo gyvavimo naują puslapį – jis pradėtas vadinti Kudirkos Naumiesčio vardu.

Kitoje gatvės pusėje – Vinco Kudirkos muziejus. Jo darbuotojai nuoširdžiai papasakos apie miesto ir 19 amžiaus antros pusės bei 20 amžiaus pradžios tautinio judėjimo istoriją, zanavykų aprangą, dr. Vinco Kudirkos kūrybinę veiklą, jo kilnią asmenybę, knygnešių kelią, jų pasiaukojimą.

Zigmas TAMAKAUSKAS

Paminklas Vincui Kudirkai Kudirkos Naumiestyje

Vinco Kudirkos kapas

Ivykiai, komentarai

Tuščios kalbos

Tautos gyvenime dvejimetai tėra lašas istorijos jūroje, tačiau būna ir taip, kad per tuos porą metų tauta patiria ypatingų išgyvenimų, padedančių pamatus ateities kartoms. Tokius įvykius lietuvių tauta patyrė prieš šimtą metų, kuomet per dvejus metus buvo atkurtas ir apgintas valstybingumas. Vis dėlto pasaulinė istorija nebuvo dėkinga mūsų Lietuvai, ir po poros dešimtmečių augimo ir klestėjimo su nepriklausomybe teko atsisveikinti penkiasdešimčiai metų. Juk tai pusė amžiaus! Per tą juodąjį laikotarpį mūsų tauta neteko didžiosios dalies savo politinio, patriotinio ir kultūrinio elito. Bet tie, kas išgyveno, perdavė savo palikuonims valstybingumo idėją, išaugsių į Kovo 11-ąjį.

Šiomet šventėme atkurtos nepriklaušomos Lietuvos šimtmetį. Deja, džiaugsmą, kuris turėtų lydėti visuomenę tokiomis progomis, temdė gili politinė priešprieša, kurią – nesuprasi, sąmoningai ar ne – sukėlė valdančiosios R. Karbauskio daugumos veikla. Garsiai trimituodama apie reformas, ji išsiskyrė ypatingu aršumu ne vykdydama svarbius reformų veiksmus, bet puldama opozicijoje esančią Tėvynės sąjungą (TS-LKD). Net neregiui buvo akivaizdu, kad ne reformos, bet opozicijos sunaikinimas yra svarbiausia R. Karbauskio suburtos partijos ir koalicijos satelitų užduotis.

Kodėl taip bijoma Tėvynės sąjungos? Todėl, kad tai politinė jėga, paveldėjusi Sajūdžio idėjinę liniją ir atvedusi Lietuvą į nepriklausomybės atkūrimą, todėl, kad tai partija, du kartus išgelbėjusi valstybę iš gilių ekonominės krizės ir nuosaikiai vedanti valstybę

Vakarų Europos bendrystės keliu. Na, ir tikra rakštis Rusijos putinistinei imperinei politikai! Gali būti, kad praeis keliolika ar keliasdešimt metų, ir mes sužinosime, kaip aktualu R. Karbauskui buvo pastaras TS-LKD „požymis“, o šiandien yra tokia, kad kol kas matome tik supriehintą visuomenę, streikuojančius mokytojus ir lagaminus besikraunančius jaunus žmones, nematančius perspektyvos ne tik prasigyventi tėvynėje, bet ir stebinčius nepagarbą piliečiu.

Kaip minėta, TS-LKD yra partija, kurią valdančioji dauguma kaltina būtais ir nebūtais dalykais. Visų „Seimo komisijų“ tikslas ne objektyvi analizė (galų gale, kam jos reikia – juk tai užpraeitų kadencijų veikla, apie kurią žinoma viskas, rezultatai taip pat matomi, jokios naudos iš to, jei paaikėtų, kad gal ir būta geresnių sprendimų galimybų), o apkaltinimas bet kokia kaina. O jei ir nepavyks, vis vien naudos bus – nuo Sajūdžio laikų komunistinės nomenklatūros ir Kremliaus agentūros puoselėta neapykanta V. Landsbergiui ir jo šalininkams niekur nedingo, tad papildoma porcija pamazgų ant nekenčiamos opozicijos „valstiečių-žaliųjų“ simpatikams bus kaip balzamas ant negyjančios pavydo ir pykčio opos.

„Konservatoriai dirba Kremliu“ – maždaug tokią mintį išaudė premjeras S. Skvernelis vykstant diskusijoms dėl kitų metų biudžeto. (Tiesą sakant, anokios ten diskusijos, kai turi absoliučią daugumą Seime ir žinai, kad nebus problemų dėl biudžeto priėmimo.) Kadangi opozicinė TS-LKD nepalaikė biudžeto, tai, matyt, nuspręsta ją apkal-

tinti fantastikos sritys dalykais, tikintis, kad kuo didesnis melas, tuo sunkiau juo nepatikėti, o svarbiausia – nukreipti dėmesį nuo faktų, į kuriuos baksnoja opozicija.

Posakį „kuo pats kvepia, tuo kitą tepa“ palikime nuošalyje, geriau prisiminime Prezidentės Dalia Grybauskaitės pastebėjimą, kad taip kalbėti nedera Ministro Pirmininko pareigas užimančiam asmeniui: nei solidu, nei rimta, nei garbinga...

Prezidentė taip pasakė ne šiaip sau – ją nustebino ne tiek premjero kalinimai opozicijai, kiek premjero kalinimui „pagrįstumas“ – pasirodo, jis pirma pasakė, o paskui kreipėsi į specialiasias tarnybas, kad šios rastų įrodymų! Visai kaip prie Stalino – svarbu rasti žmogų, o bylą tai jau sukurpsim!

S. Skvernelis nebūtų Skvernelis, jei neleptelėtų atgal Prezidentei apie „tulpių paštą“ (suprask, „aš apie tave žinau daug, todėl geriau patylék“). Pademonstravęs „pagarbą“ šalies vadovei, S. Skvernelis nepamiršo ir mokytojų. Jo vienas iš tokių nepagarbos atvejų yra požūris į mokytojų streiką. Tai tikrai išskirtinis atvejis mūsų švietimo sistemos istorijoje – taip ilgai besitęsiantis mokytojų streikas. Negali nesistebeti mokytojų atkaklumu, siekiant apginti teisę ne į didesnį atlyginimą, bet į pagarbų požūrį mokytojo profesijai.

Bet dar labiau stebina valdančiosios daugumos lyderių reakcija. Premjeras S. Skvernelis šaipėsi iš mokytojų, teigdamas, neva jie turi ir taip per daug laisvo laiko, pasityciojimu galima vadinti ir jo kalbas apie padidintą mokytojo algą, dėl kurios kaip

tik ir kilo streikas.

„Valstiečių-žaliųjų“ vadas R. Karbauskis pareiškė, kad biudžetas jau patvirtintas ir mokytojai gali protestuoti kad ir iki 2020-ųjų (suprask, iki naujo biudžeto patvirtinimo), o „mokytojus jis gerbia“. Pereita ir į puolimą: dar prieš atstatydinimą buvusi švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė išpoškino, kad Lietuvoje yra per daug mokytojų – apie 6000 nereikalingų. Juk tai Raudondvario gyventojų skaičius! Pasakyta ne šiaip sau – „jūsų per daug, galite būti atleistas bet kuris, taigi bijokite dėl savo darbo vietas“. Mokytojai neišsigando, bet supriehinimas tarp jų ryškus. Kai kas iš reformos autorų sako, kad reikia laiko, jog pasimatytų rezultatai, bet jau ir be laiko aišku, kad tai neparengtas veiksmas, užprogramuotas neigiamoms pasekmėms. Va tau ir „reforma“!

Pabaigai – tema, iš dalies susijusi su mokytojų streiku: Lietuva 2020–2027 metų laikotarpiu neteks pusės milijardo eurų ES paramos, o viena iš priežascių – per maži švietimo sektorius atlyginimai! Pasak ekonomistų, „maži atlyginimai didele dalimi yra dėl to, kad išjautės į ES paramos „įsisavinimą“ švietimo sektorius visai pamiršo atlyginimus“. Deja, bet tai tiesa. Tad tuščios premjero kalbos, kad švietimui skirta kažkiek papildomų milijonų, jeigu jie nusėda tuos milijonus „įsisavinančių“ statybininkų ar kitų „projektų vykdymų“, bet ne mokytojų kišenėse. Kaip manote, kas kaltas dėl tokios situacijos? Nereikia net spėlioti – „kalti konservatorių“! O jeigu geriau pagalvotume?

Gintaras MARKEVIČIUS

ES šalys pristatė pozicijas dėl biudžeto

Gruodžio viduryje Briuselyje Europos Vadovų Taryba (EVT) pradėjo diskusijas dėl ES daugiametės 2021–2027 metų biudžeto. Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė ir kiti ES lyderiai išsakė savo šalių pozicijas dėl Europos Komisijos pateikto pirminio biudžeto pasiūlymo.

Diskusijos prasideda sudėtingu laikotarpiu. Londone tvyrant politinei įtampai ir neaiškumui dėl „Brexit“, išlieka daugybė nežinomųjų ir dėl daugiametės ES biudžeto. Šiuo metu nėra žinoma, kokį išstojimo iš ES kelią pasirinks Jungtinė Karalystė, o tai gali nulemti tiek biudžeto dydį, tiek prioritetinių sricių finansavimą.

Derybose dėl naujojo septynmečio

biudžeto Lietuvai svarbios trys prioritetenės sritys: parama iš sanglaudos fondų, žemės ūkio išmokos ir lėšos Ignalinos AE uždarymui bei strateginiams energetikos ir transporto projektams.

Lietuvos BVP peržengus 75 procentų ES vidurkio ribą, Komisija siūlo net 24 procentais sumažinti mūsų šalialai skirtą ES paramą iš sanglaudos fondų. Šalies vadovės teigimu, toks drastiškas sumažinimas yra nepriimtinas, todėl būtina siekti, kad Lietuvai būtų taikomas pereinamasis laikotarpis ir ES parama būtų mažinama laipsniškai.

Lietuva bendromis jėgomis su Latvija ir Estija taip pat siekia, kad tiesioginės žemės ūkio išmokos Baltijos ša-

lių ūkininkams sparčiau pasiekėtų ES vidurkį. ES jau dabar nevykdo savo 2013 metais prisiimto įsipareigojimo, kad tiesioginės išmokos 2020 metais sieks bent 196 eurus už hektarą. Pagal Komisijos pateiktą dabartinį pasiūlymą mūsų ūkininkams pirmaisiais naujosios finansinės perspektyvos metais – 2021–aisiais – numatyta mokėti tik 174 euru išmoką už hektarą.

Pasak Prezidentės, toks pasiūlymas yra nepriimtinas, nes pažeidžia 2013 metų ES įsipareigojimą, diskriminuoja Lietuvos ir kitų Baltijos šalių žemdirbius bei sukuria jiems nevienodas konkurencines sąlygas rinkoje.

Šalies vadovė prieš EVT susitiko su Briuselyje protestuojančiais žemdirbiais

ir teigė palaikysianti jų reikalavimus.

Lietuvių taip pat aktualu užsitikrinti tinkamą paramą Ignalinos AE uždarymui. Dabartiname pasiūlyme tam numatytos lėšos sudaro tik 70 procentų reikiamos sumos. Kadangi tai yra dar 2004 metais ES prisiimtas įsipareigojimas, išrodytas Lietuvos stojimo sutartyje, jam įgyvendinti būtina skirti tokią sumą, kuri atitinkų realius poreikius. Būtinybę Ignalinos AE uždarymui skirti visą reikiamą sumą šiemet savo rezoliucijoje akcentavo ir Europos Parlamentas.

ES daugiametė 2021–2027 metų finansinė perspektyva yra ketvirtoji, kurioje Lietuva dalyvauja kaip lygiatisė ES narė.

ES pritarė veiksmų planui kovai su dezinformacija

Europos Vadovų Taryba (EVT) pritarė ES kovos su dezinformacija veiksmų planui ir paragino jį vykdyti, kad kitąmet vyksiantys Europos Parlamento rinkimai būtų laisvi, sąžiningi ir saugūs.

EVT susitikime dalyvaujanti Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė pabrėžė, kad tik veikdamos

kolektyviai Europos Sąjungos šalys narės sugebės efektyviai kovoti su dezinformacija iš nedraugiškų šalių, todėl Lietuva palaiko šį veiksmų planą.

Komisija ir Europos Sąjungos narės veiksmų tarnyba pasiūlė Europos lygiu sukurti greitojo reagavimo sistemą, kuri leistų Europos Sąjungos šalims koordinuotai reaguoti į dezin-

formaciją, dalintis informacija ir užtikrinti spartų atsaką į kenkėjiską kisi-mąsi į demokratinių rinkimų procesą.

Veiksmų plane numatyta dirbtis su socialiniais tinklais, siekiant užkirsti kelią melagingų žinių plitimui. Taip pat pasiūlytos priemonės visuomenės atsparumui stiprinti.

Pasak Prezidentės, Lietuvos su-

kaupta patirtis, telkiant visuomenės, žiniasklaidos iniciatyvas kovai su dezinformacija informaciniuose laukuose, gali būti naudinga ir kitoms ES šalims.

Kitąmet Lietuvoje vyks net treji rinkimai: savivaldybių, Prezidento ir Europos Parlamento, todėl kova su melagingu žinių skleidimu tampa dar svarbesnė.

Prezidentės spaudos tarnyba

Vaicekauskų šeimos likimas

Pokaryje ūkininkai Vaclovas ir Domicelė Vaicekauskai gyveno Dubelių kaime, Kaišiadorių valsčiuje, augino tris vaikus: Vaclovą (gimusį 1919 metais), Bronių (gimusį 1921 metais) ir Bronę (gimusią 1923 metais). Augo naujoji karta, kupina meilės savo kraštui, tad pokario negandos juos skaudžiai palietė.

Seno Dubelių kaimo vardas, sako, kilęs iš ten naudoto ąžuolo pavadinimo gudiškai. Kiti mano, kad vardas susijęs su duobe, duobele. Iki parapijos centro Palomenės buvo tik du su puse, o iki valsčiaus centro Kaišiadorių – 11,5 kilometro. Vakariniai kaimo pakraščiu tekėjo Lomena, rytiniu – Nota. Kaime paplitusios Jaromsko, Gresiaus, Bauro, Česnos pavadės. 1947 metais buvo 13 sodybų, 76 gyventojai. 1945–1948 metais į lagerius išvežti devyni kaimo gyventojai, ištremti keturi.

Iš pradžių Vaicekauskų šeima gyveno Būdos kaime, Domicelės tévelio Jono Daukšos sodyboje. Apie 1920 metus jie nusipirko didelį ūkį Dubeliuose. Vaikai mokėsi Neprékštos pradžios mokykloje, Vaclovas, kaip vyresnysis sūnus, dirbo ūkio darbus, o Bronius galvojo apie karo tarnybą.

Dar 1938 metais Bronius, eidamas septynioliktus, kartu su pažystamu iš vaikystės Pranu Petkevičiumi iš Būdos kaimo (vėliau tapusiui Didžiosios Kovos apygardos A rinktinės batalionu vadu Kariūnu) išėjo savanoriais į Lietuvos kariuomenę. Pasirinko tarnybą hussarų pulke Kauno Žaliakalnyje. Bronius tarnavo 2-ame eskadrone, Praną paskyrė į 5-ą pėstininkų pulką Šančiuose. Abu baigė puskarininkų mokyklą, tapo vyresniaisiais puskarininkais. Vaclovas dažnai atvažiuodavo aplankytį brolio, per atostogas vežiodavo jį į geležinkelio stotį.

1940 metais okupavus Lietuvą, Bronius kariuomenei tapo nereikalingas. Sako, sovietai pirmiausia atleido savanorius, baimindamiesi jų patriotinių jausmų Lietuvai. Vyras slapsa sugrižo namo, slapstėsi iki prasidėjo karas.

Kaišiadorių partizanai

1941 metų birželį besitraukiantys rusai prie Lomenių nušovė jų giminaitį Jurgį Grendą, nes jis slėpė nuo kareivių eržilą ir nesutiko atiduoti.

Bronius Vaicekauskas gavo paliepiamą prisistatyti į vokiečių komendantūrą Kaišiadorių. Nors tarnauti vokiečių kariuomenėje nenorėjo, tačiau teko paklusti, apsilikti jų uniformą ir išvykti prie Leningrado. Buvo vokiečių armijos jaunesnysis karininkas. Apie jo tarnystę šeima žinojo tiek, kad kas mėnesį ateidavo ūkyje dirbančio brolio Vaclovo vardu apie 600 markių, trečdalį jo algos. Tokia buvo vokiška tvarka: kareivio šeimai buvo siunciami pinigai, kitą dalį gaudavo pats kareivis, o trečioji – kaupiama. Kai kartą pinigai neatkeliaavo, namiškiai suprato, kad broliui kažkas nutiko. Iš tikrujų 1942 metais Bronius buvo sužeistas, gydymui išvežtas į Prancūziją, ten apdovanojas. Pasigydęs vėl stojo į Berlyno gynėjų gretas, paskui buvo išsiustas į Latviją, o iš ten sugrižo namo.

Sulaukęs karo pabaigos, Bronius ėmėsi organizuoti būrių. Iš pradžių vaikčiojosi Kazimieru ir Stasiu Grendomis, Pranu Česna, B. Griesumi. Prie jų greitai pritapo atsilikęs vokiečių kareivis Jakas. Būryje buvo apie 13 partizanų, kurie užpuldinėjo rusų kareivius. Bronius pasirinko Pirato slapyvardį, turėjo daug pagalbininkų, ryšininkų, rėmėjų.

Broniaus vienmetis partizanas Pranas Česna-Žaibas jau Atgimimo metais pasakojo, kad 1944 metais sovietiniai okupantai paskelbė jaunuolių mobilizaciją, kad papildytų 3-ąjį Baltarusijos frontą. Lietuvos jaunimas nepaklusė. Jie grupavosi ir traukė į partizanų gretas. Vyrai stribų ir raudonarmiečių buvo gaudomi. Dalis prieverta išvežti tarnauti sovietų armijon, kiti tardomi, mušami, dažnai dingdavo be žinios. Pranas Česna, kaip ir jo kaimynai, pasuko į Antanaičių mišką, kur formavosi partizanų būrys, vadovaujamas Broniaus Vaicekausko. Būryje jau buvo Pranas Jaromskas, Pranas Stanislauskas, Kazimieras Griesius, Antanas Dzimidavičius, Pranas Dzimidavičius. Antanaičių dvaro, Lomenių, Neprékštos miškuose jie turėjo kelis gerai įrengtus bunkerius, tačiau dažnai nakvodavo vienkiemiuose pas pažystamus žmones, nuolat keisdami nakvynės vietą. Dauguma partizanų vilkėjo lietuvišką arba mišrią vokišką, rusišką kario uniformą, buvo gerai apsiginklavę iš okupantu įgyta ginkluote. Užpuldinėdami raudonarmiečių būrius, baugindami ir naikindami kolaborantus, partizanai tikėjo, kad sulaiks pagalbos iš Vakarų, ir vėl Lietuva taps nepriklausoma.

1944 metų spalio 10 dieną B. Vaicekausko-Pirato kuopa, kurioje buvo apie 30 vyrų, užpuolė 95 rusų kareivių pasieniečių konvojų, norėdami atimti suimtuosius.

(keliamas į 7 psl.)

Sveikiname

Garbingo 80-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Klaipėdos rajono filialo tarybos narę **Marytę PAREIGIENĘ**. Dėkojame už aktyvumą, nuoširdų bendradavimą. Tegu rytojus dovanota džiaugsmą, gerą sveikatą, dvasios ramybę.

LPKTS Klaipėdos rajono filialas

Sveikiname gruodžio mėnesį jubiliejinių gimtadienį švenčiančius LPKTS Rokiškio filialo narius:

Pranę TUTINAITĘ-LATVĒNIENĘ – 95-ąjį,

Liudviką Birutę RAUGAITĘ-MOTIEJŪNIENĘ – 85-ąjį,

Ramutę KISELYTĘ-MACIULEVIČIENĘ ir Gražiną MAKUTĘ-NAITĘ-TUSKIENĘ – 60-ąjį.

Linkime, kad į kiekvienus jūsų namus įžengės Kalėdų angelas, nusiypsojės palinkėtų sveikatos, laimės, sėkmės, vilties, ramybės ir Švč. Marijos globos.

LPKTS Rokiškio filialas

Garbingo jubiliejaus proga, nuoširdžiai sveikiname LPKTS Kuršėnų filialo tarybos narę **Danutę BAUBINIENĘ – 85-ojo**, buvusią tremtinę **Stasę Aldoną ŠIMKIENĘ – 75-ojo**. Linkime stiprios sveikatos, artimųjų meilės, gyvenimo džiaugsmo ir Dievo palaimos.

LPKTS Kuršėnų filialas

Padėka

Nuoširdžiai dėkojame paaukojusiems Partizanų alėjos Kaune įgyvendinimo darbams:

Leonui Galkučiui – 20 eurų,

Juozui Maldučiui – 30 eurų,

Zenonui Langaičiui – 50 eurų,

Eugenijai Mažeikienei – 100 eurų,

Zuzanai Urbonaitei – 45 eurus,

Vidai Teresei Galdikienei – 50 eurų,

Marijai Žindžiuvienei – 30 eurų,

Stanislovui Bartkevičiui – 50 eurų,

Donatui Sarapinui – 200 eurų,

Virgaudui Leonardui Morkūnui – 30 eurų,

Jului Valančiauskui – 100 eurų,

Angelei Kupčinskienei – 20 eurų,

Albinai Šneiderienei – 20 eurų,

Teresei Monkevičiūtei – 30 eurų.

Visus geros valios žmones kviečiame aukoti Partizanų alėjos Kauno senosiose kapinėse statybai. Tai Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungos inicijuotas projektas. Alėjos įrengimo darbai jau pradėti.

Partizanų alėją numatoma atidaryti 2019 metų vasario 16 dieną, minint 1949 metų vasario 16-osios LLKS tarybos Deklaracijos 70-metį.

Alėjos įrengimo samata – 55 tūkstančiai eurų. Šiuo metu turime 48 tūkstančius eurų, tad lėšų dar trūksta.

Aukojamas lėšas prašome perteisti į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungos sąskaitą LT537044060008103591, AB „SEB bankas“, banko kodas 70440. Daugiau informacijos www.partizanualeja.lt.

Dėkojame už Jūsų gerumą!

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

2018 m. gruodžio 28 d.

Tremtinys

Nr. 48 (1310)

5

Svarbiausia buvo likti Lietuvoje

Veronikos BANIKONYTĖS-MEILŪNIENĖS prisiminimai

Pabaiga.

Pradžia Nr. 47 (1309)

Bet kokia kaina Lietuvoje

1949 metais trėmė Kiršlių šeimą. Sūnų Donatą ištremė iš Vidiškių, o tėvai ir sūnus Antanas pabėgo. Man ši diena įsiminė visam gyvenimui. Buvo mokinių atostogos. Aš atostogavau pas Kiršlius Kulniškių kaime. Abi su teta kalkėmis dažėme krosnis, švarinomės. Vakarienės valgėm bulves su rūgpieniui. Kaimynai pranešė, kad tą naktį galbūt trėmimas. Mes visi greitai išsilakstėm. Aš pas artimiausias kaimynes Stasę ir Anele. Jos – siuvėjos, abi netekėjusios. Vakare ilgai kalbėjomės, nes buvo neramu. Anksti ryta sužinojome, kad tikrai vyksta trėmimas.

Rytas buvo ūkanotas, drėgnas, apsiniaukęs. Antanas Dudonis pasakė, kad Kiršlių sodyboje ramu. Jis nieko nematės, jokių pėdsakų nėra. O buvo kitaip. Skrebai iš vakaro pro langą sulindo į tropą. Rado dar šiltas bulves ant stalo, bet valgė ne tik jas. Kamaroj rado visko: skilandžių, dešrų. Jie puota vo ir laukė šeimininkų.

Atėjau apsisiautusi ilgais kailiniais, apsiavusi kiaurais batais, rūbai buvo kalkėmis aptašyti. Turėjau namų raktą, nes man reikėjo gyvulius pašerti. Atsisėdau ant suolo „gonke“ ir galvoju: nieko nėra, visur tylu. Gal ir tiesa, kad Kiršlių neliečia?.. O skrebai viską stebėjo iš vidaus, laukė manęs, kaip katinai pelės. Aš išsiemiau raktą, rakinu, o durys pačios prasivérė. Tik pamačiau, kad šautovo vamzdis įremtas į mano krūtinę. Griebė mane už kailinių apykaklės ir įtraukė į vidų. Aš netekau žado, ištiko šokas, suakmenėjau. Pasodino į batisuvio kėdutę, kuri buvo toliau nuo lango, ir sėdžiu. Jie visai manė kalbino–gražiuoju ir piktuoju. Aš negalėjau nieko pasakyti. Kraustė mano portfelį, plėsė sąsiuvinį, mat jiems reikėjo popieriaus protokolui rašyti. Klausė, ar nepažistu Banikonytės, nes ant sąsiuvinii buvo pavardė parašyta. Aš tylėjau...

Skrebai buvo sotūs, gerai nusiteikę. Ginklai sudėti ant stalo, vamzdžiai į mane nukreipti. Po kiek laiko pradėjau po truputį atsigauti iš tos būsenos. Prakalbau. Pasakiau, kad mano pavardė Baltaduonytė, vardas Veronika, gyvenu Gelvonų kaime, tévus iššaudė banditai, turiu dvi seseris ir broli (buvo tokia šeima, gyveno prie mano tetos).

Tėtis savo sodyboje. 1959 metai

Mokausi siūti pas Dikčiūtes. Kiršliai įdavė raktą ir praše gyvulius pašerti. Mano melagystės liete liejosi, nes labai bijojaus Sibiro, bet kokia kaina norėjau likti Lietuvoje.

Manęs nesulaukus, atėjo ieškoti Stasę. Ir tą pasodino. Sėdim dviese. Anelė irgi atėjo. Netrukus atvažiavo skrebai ir kariškiai su Šarkų šeima. Berods buvo penki arklių vežimai. Su stojo ties Kiršlių kiemu. Išvedė mus vienas tris, pasodino po vieną į atskirus vežimus, kad negalėtume kalbėtis. Pamačiau ir dėdė Vaičiūną. Prisimenu tik, kad dėdė pasakė:

– Šarkai tave priglaus, nepasilik nuo jų. Paskui gal į Igarką pateksi...

Nutaikiusi progą iššokau iš vežimo. Pievomis, pagrioviai pasiekiau tetos Baltaduonienės kiemą. Ji manė nuvedė pas Vaitonių, kuris gyveno pamiskėje. Aš išbuvau ten gal dvi ar tris dienas. Skrebai ieškojo Baltaduonytės, surado ją, bet ši nieko nežinojo apie mano išdaigas.

Atgal į mokyklą ir savus namus

1949 metų rugsėjo 1-ąją pasitikau Ukmergės antrojoje vidurinėje mokykloje. Apsistoju pas tuos pacius Grigus. Grigas buvo labai gabus žmogus. Pats sumeistravos medinį akordeoną, kuriuo dažnai grodavo. Pasidarė radiją. Vakarais užsidėdavo ausines ir klausydavosi „Amerikos balso“. Duodavo ir man pasiklausyti.

Gyventi buvo sunku. Norint nusipirkti duonos, reikėjo iš vakaro stoti į eilę prie parduotuvės. Duona forminė, šlapia, sūri, ir tos nesočiai buvo. Man duonos atveždavo Stasiukas su pamote. Mokslas Ukmergėje sekėsi gerai, pamokas ruošdavome šviečiant elektrai, mokykla arti, nešalta. Sėdėjome klasėje be paltų. Bet ta baimė, kad vėl bus trėmimas, persekiojo visą laiką, ypač pavasarį ir vasarą.

1951 metais pamotė su vaikučiais ir aš sugrižome į Alükėnus. Išliko namas, svirnai, priestatėlis prie svirnų ir buvusių trobesių liekanos. Nors Poviliūnai gyveno, bet nesitvarkė: visur kerojo piktžolės, žaliavo dilgėlės.

Kai grįzome, atrodė, ir liepa, kuri augo prie namo, linksmiau suošė, ir ažuolas, mūsų laimių ir nelaimių liudininkas, dar plačiau išskleidė šakas, lyg norėdamas mus sutikti, priglausti. Susinešėm iš kaimynų viską, kas mūsų buvo likę: ilgą stalą, keturias kedes, metalinę lovą, mamos spiną ir kita. Aš šiek tiek apklijavau sienas seklyčioje, mažas užuolaidėles pakabinau. Kaimynai šelpė kuo galėjo. Taip įsitikėme. Rašiau aš tada tėciui su broliu į Igarką ilgą laišką, nes man buvo labai gera. Tada nežinojau, kad vargo dienos nesibaigė, kad dar laukia dideli išbandymai.

Buvo pavasaris ar vasaros pradžia. Viskas klostėsi gerai iki pirmo gausaus lietaus. Namo šiaudinis stogas buvo skylėtas, todėl viduje greitai pasi-

darė ežeras. Vanduo bėgo provisur. Sie nos sušlapo, spinta paskendo, visur bolas, nors postalu lisk. Kaimynai davė šiaudų kūlių, mégino užtaisyti skyles, bet vis tiekvanduo tekėjo... Malkų nebuvo, todėl kūrenom pastatų likučiais.

Laikėme karvę, kuri buvo išsaugota nuo konfiskacijos, paršelį, vištų, ančiukų ir kalakučiukų. Taip ir gyvenome. Kiekvieną rudenį nebūdavo aišku, ar galėsiu toliau mokytis, nes nebuvo galimybų.

Mūsų žemė buvo derlinga. Kolūkio javajijoje gerai augo, varpos subrendo didelės. Kai jos pasidarė geltonos, aš ėjau vogti. Skyniau varpas ir krepšiai nešiau namo. Slépėme jas: kimšome į čiužinius ir kitur. Bijojome, kad brigadininkas ar pirminkas nepamatytų. Grūdais lesiname ančiukus, vištą. Sieną vogėme visi: dideli ir maži, kas kiek panešdavom. Sukraudavome į buvusį grūdų svirną į aruodus, ant lubų. Taip norėjome išlaikyti karvutę – mūsų maitintoją.

Pavasario brolis Antanas, turbūt nujaudamas, kad mums sunku, atsiuntė pinigų. Oi, kaip džiaugėmės! Jie buvo skirti mano mokslui, bet panaudojome būtiniausiem reikalams. Vėliau jis dažniau atsiušdavo pinigų.

Pagaliau išlaikiau vienuoliktos klasės egzaminus. Išleistuvėms pamotė davė savo gražią suknelę – šviesią, bet ilgomis rankovėmis. Nukirpti jų neleido, o man buvo nesmagu. Aš sugalvau rankoves į vidų palenkti. Rankogalius prisiuvau prie pažastų ir petelių, dar paraukiau. Atrodė madingiau, o ir aš geriau jaučiausiai.

Pirmasis darbas

Su Troškūnais atsisveikinau. Toliau mokytis nebuvo lėšų, nors brolis ir pažadėjo remti. Pamotė irgi norėjo, kad kur nors mokyciausi. Jos giminaičio Rudmino žmona dirbo direktore Ukmergės mokytojų seminarijoje. Nuvykau su dokumentais, tikejausi, kad priims. Iš Troškūnų gavau dvi charakteristikas – vieną davė į rankas, kitą – užklijuotą voke, taip reikia. Voką su charakteristika turėjau priduoti kartu su vienais dokumentais. Direktorė peržiūrėjo dokumentus ir atplėsė voką. Tyliai perskaite. Tik žvilgt į mane ir pasakė, kad tokį nepriima. Nustebau, maniau, kad abi charakteristikos vienodos. O pasirodo, kad ne: antrojoje buvo parašyta, kad tėvai iškelti už LSSR ribų.

Netrukus gavome žinią: „Prezidento Antano Smetonos dvare (taip vietiniai vadino) atidaroma Vaikų kaulų tuberkuliozės sanatorija. Ateikite, mergaitės, gal ir jums darbo atsiras“.

Abi su Onute susigundėme ir nuėjome. Apsigyvenome pas Eleną Pociūnienę. Onutė teištvrė gal kokį ménnesį ir grįžo pas tévus. Kol abি į darbą eida vomė, buvo gerai, o kai likau viena – vargas. Iš pradžių tvarkiau aplinką, vėliau valiau langus, stiklu skutau parkečia, matavau sienas. Jokio užmokesčio, nes bandomas laikotarpis. Vėliau vyr. gydytojas pareikalavo iš manęs socialinės kilmės pažymėjimo.

Sukau galvą, kaip jি gauti, ir nutariau pati parašyti. Jame rašiau apie mamą, pamotę ir jos vaikus, jų buiti ir šiek

tieki apie save, kad norėčiau dirbt, nes mokytis nėra galimybų. Apie tėtį nėko nerašiau. Tereikėjo tik pirminko parašo ir antspaudo. Apylinkės pirminkas buvo likę nuo karo rusas, beveik nemokėjo, o gal ir visai nemokėjo, skaityti lietuviškai. Jam viską perskaitydavo lietuviškai. Ši pažymėjimą jam perskaiciau aš, dar pridėjau, kad tėvas Igarkoje, nes tą jis žinojo. Žmogus pasirašė ir uždėjo antspaudą. Namie pabaigiau rašyti. Viršuje parašiau „Socialinės kilmės“, apačioje parašiau, kad tėvas irgi mirė, o apie broli nutylėjau. Sanatorijos direktorių tas pažymėjimas tenkino. „Dokumentą“ paėmė, o mane įdarbino dietininkės pareigose (taip įrašyta darbo knygelėje), bet iš tiesų ir toliau dirbau įvairius paruošiamuosius darbus.

1955 metais mane paskyrė pedago ge – auklėtoja ir pasiuntė į Romainių sanatoriją pasižiūrėti, pasimokyti auklėtojos darbo. Man tai buvo didžiausias darbo įvertinimas ir didžiausia dovana.

Kitais mokslo metais pradėjau dirbt vyresnėse klasėse, dėčiau kalbas (anglų, lietuvių), gavau auklėjamąj klasę, kurioje buvo 12 mergaičių ir tik viena iš jų galėjo vaikščioti, kitos arba apskritai tik gulėjo, arba buvo sugipsuotos. Tai buvo užleisti pokario ligoniai. Gydymo metu svarbiausia buvo laikytis dietos ir režimo. Vėliau, atsiradus penicilinui ir streptomycinui, gydymas ta po efektyvus, tiesiog stebuklus darė.

1957 metais išstojau į Šiaulių pedagoginio instituto Lietuvių kalbos ir literatūros fakulteto neakivaizdinėskyrių. Sėmingai baigiau tris kursus ir įgijau nebaigtą aukštąj išsilavinimą. Tuomet to pakako dirbt aštuonmetėje mokykloje.

Gyvenimas nestovi vietoje

1956 metais grįžo tėtis iš Igarkos. Pirmiausia aplankė savo seserį Adelep Kiršlienę, paskui – mane. Man tai buvo džiugi staigmena. Susitikom po aštuonerių metų. Apsiverkė džiaugsmo ašaromis, pasikalbėj, pasidžiauge, kitą dieną išėjome į Alükėnus. Pamatęs sodybą tėtis nustebė tokiu nykiu vaizdu. Aš jį nuraminau: juk sodybą draskė, naikino ir žmonės, ir laikas. O ji vis laukė šeimininko, vis vylési, kad šis sugrīš. Na, ir sugrīžo tikrasis šeimininkas. Rado daug iškentusių ir suvargusių žmoną Moniką, užaugusį Kaziuką ir gražuolę dukrelę Aldutę, kurios apskritai nebuvo matės. Ji gimė, kai tėtis jau buvo išstremtas.

Brolis Antanas dar pasilioko Igarkoje, kadangi norėjo užsidirbt, nes ten mokėjo dvigubą atlyginimą.

Pradėjau draugauti su Petru Meilūnu. Labai jau atsargi ta mūsų draugystė buvo, kol įsimylėjom. 1958 metais įvyko vestuvės. Pasistatėme namą, susilaikėme vaikų.

Gyvenimas vietoje nestovi. Sanatoriją nuspręsta perkelti į Varėnos rajoną – Valkininkus, o Užugirio mokykloje atsirdolaisva anglų kalbos mokytojovieta. 1966 metais perėjau dirbt iš sanatorijos į mokyklą. Sioje mokykloje išdirbau 36 metus, bet čia jau kita istorija.

**Spaudai paruošė
Vesta MILERIENĖ**

Istorija be „baltų dėmių“

Mokytojas, karininkas Gediminas Balčius

Gediminas Balčius gimė 1907 metų sausio 16 dieną Seinų apskrityje, Liškiavos valsčiuje, Degėsių kaime, ūkininkų šeimoje. Tėvai Julijonas Balčius (1880–1939) ir Rozalija Valentaitė (1877–1959) turėjo 10 ha žemės. Šeimoje dar augo broliai Vaclovas (1899–1941), Juozas (1903–1976), Antanas (1909–1986) bei seserys Ona (1914–1999) ir Antanina (1921–2007). Gediminas mokėsi Liškiavos valsčiaus Ricielių pradinėje mokykloje.

Gediminas Balčius 1924–1926 metais Alytuje lankė dvejų metų mokytojų kursus. Mokėjo lenkų ir vokiečių kalbas. Dirbo mokytoju Liškiavos valsčiaus Ricielių pradinėje mokykloje.

1926 metų gegužės 12 dieną Lenkijos valstybės maršalas Juzefas Pilsudskis Varšuvoje įvykdė karinį perversmą. Seni J. Pilsudskio kėslai į Lietuvos žemes niekam nebuvo paslaptis. Todėl viresoje Lietuvoje, o ypač palei demarkacijos liniją, sustiprintas budrumas. Lietuvos šaulių sąjungos 1926 metų gegužės 17 dieną slaptame nurodyme Alytaus šaulių rinktinės valdybai liepta surinkti ir pateikti žinias, kas iš rinktinės šaulių sutinka pirmieji vykti į mūšį. Sutinkantys privalėjo pasirašyti.

Stoti į kovą pirmieji pasirašė Alytaus moksleivių šaulių būrio 36 šauliai. Be gimnazistų, būriui priklausė mokytojai, kiti mokyklų tarnautojai, dvimėčių mokytojų kursų mokiniai, tarp pasirašiusių pasižadėjimą buvo ir šaulys G. Balčius.

1928 metų lapkričio 6 dieną G. Balčius pašauktas atlikti karo tarnybą Lietuvos kariuomenėje, paskirtas į 2-ojo ulonų LDK Birutės pulko 4-ajį eskadroną, Alytuje. Po dviejų mėnesių pasiūstas į aspirantų kursus Kaune, po pusmečio vadovavo kariams 5-ajame pėstininkų LDK Kęstučio pulke Kaune. 1929 metų spalio 30 dieną paaukštintas iki jaunesniojo puskarininkio laipsnio. 1929 metų lapkričio 24 dieną baigė Karo mokyklą (IV aspirantų laida), turėdamas atsargos leitenanto laipsnį ir buvo paleistas į pėstininkų specialybės karininkų atsargą.

1930 metų sausio 16 dieną Gediminas Balčius paskirtas dirbtį Daugų valsčiaus I Bukaučiškių pradinės mokyklos mokytoju. Švietimo ministerijos įsakymu jam pripažintas pradinės mokyklų mokytojo cenzas ir vardas. Savo paties prašymu nuo 1931 metų rugėjo 1 dienos perkeltas dirbtį į Daugų valsčiaus Vėžionų pradinę mokyklą vedėju. Nuo 1936 metų perkeltas į Daugų valsčiaus Junčionių pradinę mokyklą vedėju. 1937 metais suteiktas II laipsnio mokytojo cenzas.

1933 metais Gediminas Balčius susituokė su Anele Degėsyte (1914–1978). Gimė dvi dukterys: Zita (1934–2011) ir Aldona (1936–2006).

Dar prieš lankydamas mokytojų kursus Alytuje, 1923 metais Gediminas Balčius istojo į Lietuvos šaulių sąjungą. Jis priklausė Liškiavos, Alytaus, Daugų šaulių būriams, o nuo 1937 metų spalio iki 1940 metų birželio 15 dienos sovietinės okupacijos vadovavo

Butrimonių valsčiaus Skraičionių šaulių būriui.

1924 metų gruodžio 28 dieną Gediminas Balčius visuotiniame Liškiavos šaulių būrio susirinkime buvo išrinktas būrio valdybos sekretoriumi, o 1928 metais pasirašė dokumentą jau kaip būrio valdybos pirmininkas. Nuo 1930 metų balandžio 15 dienos ats. ltn. Gediminas Balčius paskirtas Daugų šaulių būrio vado ats. ltn. Stepo Vasiliausko pavaduotoju, vėliau pats pradėjo vadovauti Daugų šaulių būriui.

Gediminas Balčius aktyviai dalyvavo Šaulių sąjungos veikloje, organizavo įvairius kultūrinius renginius, kurius manevrus ir pratybas.

Gediminas Balčius priklausė ne tik Lietuvos šaulių sąjungai, bet ir Vilniui vaduoti sąjungai (nuo 1926 metų), Lietuvos tautininkų sąjungai (nuo 1933 metų) bei Lietuvos tautinei jaunuomenės sąjungai „Jaunoji Lietuva“.

Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, ats. ltn. G. Balčius buvo pašauktas į karinę tarnybą. 1939 metų rugpjūčio 29–spalio 22 dieną dalyvavo pratybose Alytuje.

Krašto apsaugos ministerijos 1940 metų liepos 16 dieną skubos tvarka perduotoje telefonogramoje Alytaus apskrities kariniams viršininkui nurodoma, kad per dvi paros policijos nuovadų viršininkams atsargos karininkai atiduotų savo šaunamuosius ginklus. Šis įsakymas buvo privalomas ir Alytaus apskrities Daugų valsčiaus policijos nuovados ribose gyvenusiam atsargos karininkui G. Balčiui.

1940 metų rudenį, pirmos sovietinės okupacijos metu, Daugų valsčiuje buvo įkurta pogrindinė antisovietinė „Geležinio Vilko lietuvių partizanų“ (GVLP) organizacija, kuriai priklausė ir G. Balčius. Organizacijos nariai susirinkdavo Junčionių pradinėje mokykloje, kur jis mokytojavo. Jis mokė pogrindininkus, kaip elgtis su ginklais, parvezdavo iš Daugų ir platindavo antisovietinius atsišaukimus. 1941 metų balandį G. Balčius tapo vienu iš GVLP Daugų apygardos vadovų.

1941 metų birželio pradžioje Daugų valsčiaus Vykdomojo komiteto pirmininkas Andrius Jankauskas ir sekretorius Nikodemas Čeikauskas surinko žinias ir paraše „kompromituojančią medžiagą“: „Balčius Gediminas buvo aktyvus tautininkas, šaulių vadė bei organizatorius. Dabartinei santvarkai visiškai nepalankus. Dirba savo mokytojo darbą atsišpyrės, be to, kiekvienu atveju stengiasi išaiškinti žmonėms, kad šita santvarka yra nepritaikinta žmonijos gyvenimui“.

1941 metų birželį Gediminas Balčius pradėjo slapstytis, nes sužinojo, kad jis ruošiamasi suimti. Iš archyvinų dokumentų sužinojome, kad NKGB Alytaus apskrities skyriaus 1941 metų birželio 7 dienos nutarime nurodta, kad Gediminą Balčių, kaip Šaulių sąjungos nari, nutarta „suimti ir iškrauti“. Kadangi slapstėsi, namuose Junčionių kaime jo nerado, tačiau naktį prieš trėmimus Gediminas nakvojo na-

muose, o ryte jau buvo suimtas, nes Balčių šeima buvo numatyta ištremti. Areštuotą kartu su šeimos nariais atvezė į Daugus, kur daugiau kaip pusė dienos pralaikė areštinėje, vėliau nuvežė į Naujają Vilnią. Visą tą laiką G. Balčių saugojo kareivai. Balčių šeimą nuvežė į Altažaus kraštą, o 1942 metais į Jakutiją, Buluno rajoną, Trofimovsko gyvenvietę. 1942 metų gruodžių Gediminas Balčius susirgo dėmėtaja šiltine ir mirė gruodžio 13 dieną.

Tą žiemą nuo bado ir ligų išmirė labai daug tremtiniai. Ant Lenos upės kranto buvo iškalta didžiulė tranšeja, į kurią suguldė mirusiuosius. Pavasarį Lenos upė išardė krančią ir nuplukdė juos tolyn į Laptevų jūrą.

Ką jautė Anele Balčiuvienė, aplėbusi dukteris Zitutę ir Aldutę, žvelgdamą, kaip galinga upės tékmė pasiglemžia bejėgius kūnus, tarp kurių yra jos vyro ir dukrų tévo? Moteris nepalūžo. Ištverusi daug sunkumų, kai pasijuto šioks toks laisvėjimas, su dukra Zita išstojo į Jakutsko medicinos mokyklą: ji pasirinko medicinos sesers specialybę, o Zita – akušerės-felcerės.

Anelė Balčiuvienė su dukterimis iki 1956 metų rugsėjo 13 dienos gyveno tremtyje. Į Lietuvą sugrįžo 1957 metais. Namų neturejo, nes gyvenamoji vieta prieš tremtį buvo Junčionių pradinėje mokykloje, kurioje vyras dirbo vedėju ir mokytoju. Gerai, kad priglauđė Dauguose gyvenanti sesuo Veronika Šilalienė. Kaip ir visiems tremtiniams, iškilo didžiulės problemos dėl priegyravimo, o tuo labiau dėl darbo. Pagalbos ranką ištiesė tuometis Sveikatos apsaugos ministras Alfonsas Dirsė, galbūt todėl, kad jis, kaip ir Anele Balčiuvienė, kilęs iš Vėžionų kaimo. Pirmiausia Anele įdarbino Jiezno ligoninėje. Netrukus ji atvyko į Alytų, kadangi jau buvo dirbusi Lietuvoje, tai susirasti darbą sekėsi lengviau. Aneles Balčiuvienės darbingiausiai metai prabėgo Alytuje, ji medicinos seserimi dirbo poliklinikoje ir ligoninėje. Ji su pasididžiavimu mėgdavo sakyti: „Aš dirbau su garsiuoju daktaru Stasiu Kudirką.“ Anelė Degėsyte-Balčiuvienė akmenuotą gyvenimo kelią užbaigė eidaama 64-uosius metus. Amžinojo poilsio sugrįžo į savo gimtinę – Vėžionis.

Zita Balčiūtė, negalėjusi įsidarbinėti Alytaus rajone, laimė bandė Lazdijų

Anele ir Gediminas Balčiai. Birštonas, 1938 metai

Gedimino Balčiaus šeima prie Junčionių pradinės mokyklos. 1940 metai

rajone. Jai pavyko įsidarbinti Kapčiamiestyje, tačiau neilgai tuo džiaugėsi. Netoli Lenkijos valstybės pasienis, kažkas paskundė, kad ji buvusi tremtinė, ir Zitai įsakė darbą palikti. Trumpai padirbėjo Kibyšiuose (prie Merkinės), Jiezne, Simne. Čia ištekėjo už Mindaugą Večkio, susilaikė dukters Virginijos. Vyrui žuvus, su dukrele ant rankų atvyko į Alytų. Tai jau buvo paskutinė gyvenamoji ir darbo vieta. Ištekėjo už Vytauto Didžepetrio, susilaikė sūnaus Gedimino. Zita labai norėjo išmokslinti savo vaikus, ir ši svajonė išsipildė: duktė tapo mokytoja, sūnus – inžinieriumi. Zita labai dailiai mezgė, siuvinėjo, grojo gitara, turėjo gražų balsą. Giedojo Alytaus ligoninės chore, o bažnytiname chore – iki pat gyvenimo pabaigos. Buvo tvirto tikėjimo, kurį sugebėjo įdiegti mama, o tai padėjo ištverti ir nugalėti visas negandas.

Aldona Balčiūtė, kažkiek padirbėjusi Jiezne, vėliau visą laiką gyveno ir dirbo buhaltere Alytuje.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos 1990 metų gegužės 2 dienos įstatymu „Dėl asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atstatymo“ pripažinta, kad Gediminas Balčius yra nekaltas Lietuvos Respublikai ir atkuriamas visos jo pilietinės teisės.

Gedimino Balčiaus nuopelnai Laisvės kovai buvo įvertinti 2009 metų spalio 14 dieną, kai LGGRTC Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija suteikė jam Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą (po mirties).

Gintaras LUČINSKAS

2018 m. gruodžio 28 d.

Tremtinys

Nr. 48 (1310)

7

Vaicekauskų šeimos likimas

(atkelta iš 4 psl.)

Mūšio metu buvo nukauti du prieš kareivai. Partizanams pavyko pasitraukti. Ta-da saugumas vidaus agentui davė užduotį juos susekti.

Kitą dieną išdavikui, vidi-nio saugumo agentui Drozdov (Vaclovas Vaicekauskas teigė, kad tai Vincas Janušis) pavyko partizanus pergudrauti. Pas Broniu Vaicekauską atvyko trys Žalio Velnio žmonės. Re-miantis archyviniais duomenimis, išdavikas turėjo „Greitojo“ („Skorij“) agentūrinį slapy-vardį. Jam buvo duota užduo-tis atvesti būrio partizanus į ka-reivų pasalą. Atėjės į būri, pranešė, kad su juo nori susitikti kito būrio partizanai. Pranas Česna dar bandė sulaikyti vy-rus, sakydamas, kad tai gali būti provokacija, tačiau vadas buvo per daug drąsus. Spalio 12 dieną Antanaičių miškeje ir pateko pa-salą. Buvo naktis. Sužeistas į kojas ir paimitas gyvas Broniu Vaicekauskas-Piratas, vienas būrio vyras ir dar trys Žalio Velnio pasiuntiniai žuvo.

Nuo tada vadovauti šiam būriui, kuriame buvo likę apie 12 partizanų, pradėjo Pranas Jaromskas-Perkūnas. Būrys pervadintas Perkūno vardu. Jį sudarė partizanai: Pranas Stanislauskas-Patrimpas, Kazimieras Griesius-Pikuolis, Stasys Grenda-Smarkuolis, Kazys Leikauskas-Samanis, Antanas Dzimidavičius-Riteris, jo bro-lis Pranas Dzimidavičius-Pun-tukas, Jokūbas Sidaras-Tarza-nas, Jonas Stankevičius-Lašas, Vaclovas Vaicekauskas-Vil-kas, Pranas Česna-Žaibas. Pranas Jaromskas-Perkūnas kovojo iki 1948 metų, DKA vadovybės paskirtas 2-ojo bat-alionu vadu. Buvo nuteistas ir kalėjo Intoje, vargo tremtyje iki pat 1964 metų.

Broniu Vaicekauską nutei-sė 25 metus kalėti. Išvežė į Vorkutos lagerius, bausmę at-

likus, į Lietuvą neišleido. Tad persikėlė gyventi dar toliau – į Uzbekiją, čia dirbo muzikos instrumentų dirbtuvėje, buvo nagingas žmogus. Į Lietuvą aplankytis saviškiu pirmą kartą at-važiavo tik 1965 metais, tačiau turėjo vėl sugrįžti į tremtį. Lan-kėsi Lietuvoje dar porą kartų. Mirė svetur 1973 metais.

Vaclovas Vaicekauskas dir-bo ūkyje. Vokiečių okupacijos metais vedė. Su žmona Adele augino du vaikus: Algį, gimusį 1943 metais, ir metais jaunes-nę Adelę. Jau 1944 metais nu-ėjo partizanauti į vietinį būri. Partizaninėje kovoje pasirinko Vilko slapyvardį. Buvo aktyvus žmogus, dar vokiečių oku-pacijos metais bandė ginti kai-miečius nuo raudonųjų parti-zanų siautėjimo. Nuo tarnybos vokiečių armijoje buvo atleis-tas kaip ūkininkas.

Ši pradžią buvo brolio bū-ryje, o tam išsiblaškius, vėl grį-žo namo. Jau 1945 metų sausį į jų sodybą atėjo Pranas Petke-vičius-Kariūnas su šešiais vy-rais ir pasiūlė eiti į jo būri. Bū-ryje buvo atsakingas už apsaugą: sargybą, rūpinosi saugumu poilsio valandomis. Buvo siunciamas su žiniomis pas Gegu-žinės kleboną Steponą Ru-džionis, keliis kartus yra matės ne tik Žalią Velnią, bet ir kitą apygardos vadą Mečislovą Kestenį-Serbentą. Dalyvavo mūšiuose prie Pagirių geležin-kelio stotelės, Zūbiškėse, Li-vintuose.

1945 metų kovą su Kariūnu nuėjo į Perkūno bunkerį Antanaičių miške. Buvo lietin-gas, šaltas oras, o bunkeryje šild-e krosnelė, švietė žvakės. Ta-me miške buvo du bunkeriai, kuriuose galėjo slėptis apie dvi-dešimt partizanų. Staiga suži-nojo, kad bunkerį supa kareivai ir stribai. Besiveržiant iš bunkerio, Broniu sužeidė sun-kiai, o Kariūną lengvai. Žino-ma, Vaclovas trauktis su kitais

negalėjo, tad jį paguldė į grio-vėlį, apdėjo žagarais ir prane-še Uršulei Stanislauskienei. Kareivai, matyt, atsekė mo-ters pėdomis. Suėmė tada abu, žiauriai mušė. Kaišiadoryse sunkiai sužestą žmogų kan-kindami, klausinėjo apie Kazį Leikauską-Samanį ir Joną Čiu-rinską-Piléną. Paskui išvežė į Trakus, uždarė į vietas kalėjimą. Vaclovui mīsingomis ap-linkybėmis iš Trakų kalėjimo pavyko pabėgti. Pavežė pro ša-li važiavęs su vežimu lenkas. Taip atsirado Lentvaryje, pas-kui patraukė Kaišiadorių link. Jau Penciskių kaime apie jį pranešė Andriaus Zdanovičiaus-Morkos partizanams. Tie atsi-vežė į Pašuliu miškus, pas eiguli Aleksą Alionį.

Sužestajai gydė, jis greit sveiko, tačiau 1945 metų ba-landžio 12 dieną sodybą už-puolė kareiviai. Tada žuvo dvy-likai partizanų, o Vaclovą dar kartą sužeidė ir su žuvusiųjų kareivų kūnais išvežė į Beišt-rakius, kur buvo apsistojusis va-dovybė. Uždarė kamaroj ant bulvių aruodo, tardė, mušė. Po to nuvežė atpažinti žuvusiųjų partizanų kūnų kartui su triju žuvusių partizanų motina Zdanovičiene. Motina išsiža-dėjo savo vaikų, o Vaclovas pa-sakė, kad tai vokiečiai, nes kai kas vilkėjo iš vokiečių unifor-mų siūtais drabužiais. Iš ten ji kartu su girininku Kaziu Zaba-rausku išvežė į Leningradą, ten tik 1948 metų liepą nuteisė 25 metams lagerių. Kalėjo Noril-ke, paleistas 1956 metais.

1945 metų gegužės 23 die-ną į Permės srities Kudymkaro rajono Šervolio gyvenvietę išstremta partizanų motina Do-micelė Vaicekauskienė, gimusi 1889 metais, su ja Vaclovo žmona Adelė su vaikais Algiu ir Nijole. Iš tremties jie sugri-žo po trylikos metų...

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Skelbimai

LPKTS Kauno filialas sveikina visus buvusius politinius kalinius, tremtinius, Laisvės kovų dalyvius ir jų šeimas artėjančių gražiausią švenčių – šv. Kalėdų ir Naujuujų metų – proga. Linkime sveikatos, stiprybės, santarvės.

Kviečiame Kauno filialo narius **gruodžio 28 d. (penktadienį) 14 val.** dalyvauti tradicinėje popietėje „Tremtinio Kalėdos“. Gross muzikinis ansamblis, vaišinsimės atsineštomis vaišėmis. Gerą nuotaiką garantuoja.

Tremtinys
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204

ISSN 2029-509X

Redaktorė Jolita Navickienė
Kalbos redaktorė Audronė Kaminskiene
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1670 egz. Kaina 0,61 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Ilsėkites ramybėje

Edvardas Laimutis Valančius 1937–2018

Gimė ir augo Jonavos r. Medinų k. ūkininkų šeimoje. 1949 m. su tėvais ir seserimi Liucija bu-vo ištremtas į Irkutsko sr. Bajandajaus r. Chago-to gvy. Grįžę iš tremties iškūrė Jonavoje. Edvar-das dirbo Jonavos statybos treste, vėliau Jona-vos žemės ūkio technikos organizacijoje. Sukū-rė šeimą, užaugino dukterį ir sūnų. Buvo akty-vus LPKTS Jonavos filialo narys.

Palaidotės Jonavos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną Eleonorą, dukterį Daivą, sūnų Kęstutį, vaikaičius Aistę ir Karolį, seserį Liu-cią ir artimuosius.

LPKTS Jonavos filialas

Klemensas Verbickas 1930–2018

Gimė Raseinių r. Šiluvos valsč. ūkininkų še-imuje. 1947 m. su šeima ištremtas į Tomsko sr. Te-guldeto r. 1958 m. reabilituoti grįžo į Lietuvą. Baigė Smalininkų technikumą. Užaugino du sū-nus ir dvi dukteris. LPKTS narys nuo 1992 m.

Palaidotės Kauno r. Šlienavos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnų ir dukterų šei-mas, gimines ir artimuosius.

LPKTS Kauno filialas

Milda Jatautė-Mačinskienė 1943–2018

Gimė ir augo Radviliškio r. Vériškių k. ūki-ninkų šeimoje. 1949 m. su šeima ištremta į Ir-kutsko sr. Tulūno r. Grįžusi į Lietuvą apsigyve-no Jonavos r. Kulvos bažnytkaimyje. Užaugino dukterį ir sūnų.

Palaidotė Šeduvos kapinėse.

Užjaučiame dukterį Dalia, sūnų Minijų, vaki-ti Ernestą ir artimuosius.

LPKTS Jonavos filialas

Genutė Baliutienė 1928–2018

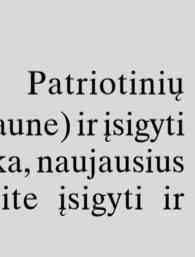
Vaikystė prabėgo buvusiam Račkauskų dva-re, Liepų sodyboje, Verdulių kaime. Patriotišku-mo, atsidavimo tautai principus suformavo tar-pukario pedagogai, dar ne taip seniai su ginklu rankose gynę Lietuvą nuo užpuoliukų. Baigusi mo-kyklą pasirinko pedagoginį darbą. Jaunos moky-tojos areštą, tardymą ir nuteismą lémė pogrin-dinė veikla. Kalėjo Vorkutas, Mordovijos lage-riuose, bet nepalūžo. Grįžo į tėvynę dar stipriau užgrūdinta, išsaugojusi taikų būdą ir švelnų cha-rakterį. Jos buvo pilna visur – šventinių renginių organizatorė ir vedėja, bažnyčios apaštaloautoja, kraštotyros rinkėja, dainininkė ir skaitovė.

LPKTS Radviliškio filialas

Kviečiame!

Kviečiame apsilankytį LPKTS Patriotinių leidinių knygynelyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigytį knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius. Knygų galite įsigyti ir internetu www.lpkts.lt.

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

S P A U D O S ,
R A D I O I R
T E L E V I Z I O S
R É M I M O
F O N D A S

Du kartus į tremtį – savo noru

Pabaiga.

Pradžia Nr. 47(1309)

Žiemą šalčiai 50 laipsnių ribą viršijo sausio mėnesį. Tačiau mūsų gyventojai nuo vėjo buvo apsaugoti tik iš pietinės pusės, tad pakakdavo ir nedidelio šalčio, kad kiti vėjai perkoštų storas vaines kernes. Be to, buvo labai drėgna. Ant kailinių, kad nesuragėtų, tekdavo užsivilkti specialią sermęgą. Tačiau, kai siausdavo iš kojų verčiančios pūgos, būdavo dar blogiau. I tualetą, esantį už poros šimtų metrų, eidavome keliese pagal stipriai įtemptą lyną.

Ramesnėmis, nors ir šaltomis dienomis, žaisdavome futbolą. Tam netrukdydavo nei kerziniai auliniai batai, neiveltiniai. Buvo neblogos sąlygos slidinėti, o medžioklės mēgėjams – gausu kurapkų ir kiškių.

Mūsų „tėvas“ kapitonas Jurijus Ivanovičius, kilęs nuo Volgos, iš Žemutinio Naugardo, kariavės įvairiuose frontuose, buvo nepaprastai nuoširdus žmogus. Jokių oficialumų ir rikiuočių nebuvovo, gyvenome kaip viena šeima. Kas rytą jis spausdavo ranką kiekvienam kareivui, ikvėpdavo optimizmo. Darbus jis derindavo su atsakingais už kiekvieną barą. Gerumu niekuo nenusileido ir jaujas leitenantas iš Ukrainos Nikolajus Petrovičius. Jo žinioje buvo politinis ir auklėjamasis darbas, bet daugiausia laiko jis skyrė medžioklei ir eileraščių kūrybai. Savo ir kitų poetų eiles jis skaitydavo su ryškiu ukrainietišku akcentu. Buvo anekdotų ir humoro mēgėjas.

Paslapties nesužinojau

Tarnyba Kolymoje turėjo ir kitą potekstę. Mat Magadane gyveno už partizaninę veiklą Gedimino štabe (buvo ryšių ir žvalgybos viršininkas, atsakinės už spaudos platinimą) teistas giminaitis Vytautas Jasiunevičius. Tuo metu pas jį gyveno ir mama. Su jais palaikyti ryšį nebuvovo problemų. Be abejo, visi laukėme susitikimo Magadane po mano tarnybos.

Jau artėjant prie namo, kuriame gyveno Jasiunevičiai, dėmesį patraukė gana išvaizdūs individualūs gyvenamieji namai, o juo supo vos ne plantacijos ir gėlynai. Žinoma, kad toks pat vaizdas buvo ir prie ieškomo namo. Paaiškėjo, jog tai mano giminaičio, dirbusio šiluminėje elektrinėje cechoviršininku, dėka. Kai kurios daržovės buvo auginamos ir žiemą.

Didelį įspūdį paliko ir tai, kad giminaitis turėjo nemažą lietuvišką biblioteką, prenumeravosi pagrindinę Lietuvos spaudą.

Deja, paskutiniai pokalbiai paliko didelę širdgėlą, ilgam užminę skaudžią mislę. Mat prieš vieną pasivaiščiojimą tetulytė ištarė: „Sužinosi, ko gyvenime nesitikėjai“. Abu giminaičiai norėjo man kažką parodyti. Tačiau einančius pro ištuštėjusius buvusių kalinių barakus, užklupo lietus. Moteriškė nutarė grįžti namo, o aš su jos sūnumi pasukome į netoliiese buvusių stadioną ir žiūrėjome futbolo rungtynes. Prie mūsų prisijungė Vytauto pažištamas Urbonavičius, kilęs iš Utenos rajono. Jūdvejų pokalbio neklasius. Kadangi kitą rytą anksti turėjau išvykti į Maskvą, taip ir liko nežinioje, kodėl

éjome į kapinių pusę ir kokią staigmeną norėta man pateikti.

Sielų šauksmas

Gal po 20 metų, kai Jasiunevičiai jau gyveno Lietuvoje, nutekėjo informacija, jog Magadane kalėjo ir mirė J. Pikauskas. Kodėl jie negalėjo apie tai pasakyti man ir jo žmonai Levutei? Juk teta širdyje jautė, kad vyras gyvas. Visa tiesa būtų sumažinusi jos dvejones ir sielos graužatė. Net ir mano atkakliai prašomas V. Jasiunevičius nieko nepasakojo nei apie savo praeitį, nei apie J. Pikauską. Kodėl artimi žmonės viską slėpė?

Mano vidinis šauksmas vis stiprėjo. Jausmus dirgino ir „Misijos Sibiras“. Šiaisiai metais pagaliau ryžausi žinių apie J. Pikauską ir jo kapo paieškoms.

Kaip žinia, Baltarusijos pasienyje su Rusija nėra kontrolės postų. Kad išvengtume nesusipratimų, į Maskvą vykau autobusu per Latviją, nes važiuojant traukiniu pase nebūtų atžymos. Tolimoje Rusijoje tai galėtų sukelti problemų. Skrendant lėktuvu oro uostuose yra griežta keleivių kontrolė.

Po septynių valandų skrydžio iš Maskvos į Magadaną pasitiko „lietuviška“ šiluma – buvo 23 laipsniai. Sekmadienį buvo nemažai renginių. Pirmiausia užsukau į jaunimo festivalį, kuris vyko gražioje pievoje su lietuviškos augmenijos akcentais – ypač nustebino įvairių spalvų dobiliukai.

Magadano paminklai

Be abejo, labiausiai traukė pajūris. Prie Nagajevo įlankos išgirdau seniai girdėtas melodijas. Ir vėl staigmena! Buvo sukami Vladimiro Vysockio dainų įrašai prie paminklo šiam žymiam dainininkui! Pasirodo, šis muzikos grandas yra viešėjęs Magadane, ir to pakak, kad jis būtų įamžintas. Beje, dainos skamba net ir šiokiadieniais viša dieną. Maloni muzika skrido ir iš ant kranto įsikūrusių kavinių.

Tolėliau sužavėjo paminklas mamutui, sumontuotas iš įvairių mechanizmų senų detalių. Iš tiesų prieš daug milijonų metų šie gyvūnai buvo paplitę šiuose kraštuose. Kitoje aikštéléje pukuoja originalus kūrinys – tinkle patalpinti akmenys sudaro vieno klastingiausią tarp ryklių figūrą. Vakarop netoliiese nuo šių keistų paminklų prasidėjo šokiai.

Pirmi įspūdžiai apie miestą tikrai buvo malonūs – visur švaru, nemažai žalumos ir gėlynų. Yra ir renovuotų namų. Privatus viešbutėlis, kuriame apsigyvenau, tiesiog žavingas. Dideli kambariai apstatyti skoningais baldais, šviesūs. Taigi patartina naudotis viešbučiais, o ne butais, kurie skelbimuose neatitinka tikrovės, nesaugūs.

Pablogėjus orams, kitas dienas lankiausi A. Puškino bibliotekoje, kur buvau labai svetingai sutiktas. Tenai ieškojau informacijos apie sportą iš lietuvius. Nustebino gausa leidinių apie ši atšiaurų kraštą. Atskiruose albumuose yra iliustruota visa gyvūnija ir augmenija. Yra daug knygų apie kalinių ir tremtiniių gyvenimą.

Po SSRS subyrėjimo yra pastatyta keletas įvairių tikybų maldos namų, bet iki katalikų bažnyčios nenuėjau dėl di-

delio lietaus. Beje, beveik visas šventovės pastatytos su JAV pagalba. Prieš 7 metus baigtas statyti Šv. Trejybės soboras. Jis iškilo vietoj amžiaus statyba laikyto keliolikos aukštų merijos pastato. Tik įpusėjus statyti – darbai sustojo. Kai statinio griauciai tapo pagrindine savižudybių vieta, buvo susigriebta. Vienas varpinės bokštas pašventintas šiais metais. Įvairiai garsais skambančiai varpai palieka labai malonų įspūdį.

Priešais soborą yra viena pagrindinių aikščių, kurioje stovi paminklas šventikui Inokentijui. Kiek tolėliau parbertas ir vienas graužikų atstovas...

Savitas požiūris į politinius įvykius

Tačiau tikra Magadano puošmena ir pagarba šio krašto žmonėms yra 15 metrų aukščio paminklas represijų aukoms atminti. Iš didžiulių vietinio pilko akmens luitų sumontuotame paminkle yra įrengta kalėjimo kameros kopija su buities reikmenimis.

Ne mažesnį įspūdį paliko ir žmonių nuoširdumas – visai nepalyginti su abejingais šiaurėje gyvenančiais suomiais ir norvegais. Nors esama pakankamai problemų, tačiau žmonės linksni ir démesingi. Jaučiasi, kad toli nuo Maskvos jie sukūrė savitą požiūrį į politinius įvykius, elgiasi laisviau.

Vienas taksistas, sergantis nepagydoma liga, mane keliausdešimt kilometrų nemokamai vežiojo po miestą ir jo apylinkes, aprodė pui-

kią sladinėjimo bazę.

Apsilankymas krašto muziejuje vėl atnaujino skaudžius prisiminimus, ir pats atsidūriau tartum tremtyje. Visos ekspozicijos apie kalinių kančias pateiktos labai objektyviai, nes liečia ir iškilių Rusijos žmonių likimus – mokslininkų, ginklų kūrėjų, poetų ir rašytojų.

Pašiurpino ir vaizda kapinėse. Perse najā dalinutiestas kelias, o likusios – labai sunykusios. Jose sunku ką nors vertingo surasti. Kitose kapinėse pradėta laidoti prieš 60 metų. Jose ant kapiai pakankamai tvarkingi, tačiau viskas skendi žolėse beveik iki kaklo. Nepalankiu oru beveik neįmanoma prieiti. Tiesa, yra kapinių planas ir žurnalų. Juos pavartęs radau daug lietuviškų pavardžių. Gausu ir neatpažintųjų – savižudžių, rastų gatvėse ir landynėse.

Giminėms ir artimiesiems galėtų padėti kapinių priežiūros įstaiga, kuri įsikūrusi Jakutskaja gatvėje, 45. Be abejo, sunkiausios paieškos yra srities lajerų vietovėse. Vykti į tuos kraštus patartina keliems žmonėms. Kaip ir visur, reikia elgtis ižvalgiai ir tolerantiškai, nekelti savo reikalavimų, o pirmiausia įvertinti situaciją. Geriausia viską pradėti nuo žemutinės grandies, nes kuo arčiau aukštesnės valdžios, tuo daugiau biurokratinės kliūčių. Su jomis susidūriau ir aš, todėl savo galutinio tikslu nepasiekiau, bet vilčių yra.

Gediminas KALINAUSKAS

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2019 metams

Metinė prenumerata priimama **iki gruodžio 28 dienos** bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinės informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt. Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117.

**Kaina: 1 mėn. – 2,65, 3 mėn. – 7,96,
mėn. – 15,91, 12 mėn. – 32,13 Eur.**

**„Tremtinio“ prenumerata – tai puiki dovana
giminaičiui, draugui, kaimynui.**